

**EXECUTIVE AGENCY FOR SMALL
AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES.
THE PROMISE OF THE EUROPEAN COMMISSION
TO SUPPORT SMALL
AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES**

**AGENCJA WYKONAWCZA DS. ROZWOJU
MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW.
PRZYRZECZENIE KOMISJI EUROPEJSKIEJ
DO WSPIERANIA MAŁYCH I ŚREDNICH
PRZEDSIĘBIORSTW**

ABSTRACT

The small and medium-sized enterprises are an important element of the EU economy. They contribute most to the GDP of the Member States and the EU. In order to support their development and increase the possibilities of access to innovative technologies, the Executive Agency Development of Small and Medium Enterprises was created by the European Commission in 2013. The agency is also a part of the of tasks of decentralization of the Community. The agency was entrusted with the disposal of the EU programs supporting the development of small and medium-sized enterprises. In this perspective, the question arises about keeping the commitments towards small and medium-sized enterprises.

STRESZCZENIE

Istotnym elementem gospodarki Unii Europejskiej są małe i średnie przedsiębiorstwa. Przyczyniają się one w największym stopniu do tworzenia PKB poszczególnych państw członkowskich i samej Unii. W celu wsparcia ich rozwoju

i zwiększenia możliwości dostępu do innowacyjnych technologii Komisja Europejska utworzyła w 2013 r. Agencję Wykonawczą ds. Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Agencja ta jest jednocześnie elementem decentralizacji realizacji zadań wspólnotowych. Powierzono jej dysponowanie programami unijnymi wspierającymi rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. W tej perspektywie rodzi się pytanie o dotrzymanie zobowiązań powierzonych Agencji wobec małych i średnich przedsiębiorstw.

KEYWORDS: *EU agencies, small and medium enterprises, financial support for innovation, the European Union law*

SŁOWA KLUCZOWE: *agencje unijne, małe i średnie przedsiębiorstwa, wsparcie finansowe innowacyjności, prawo Unii Europejskiej*

WPROWADZENIE

Obowiązek dotrzymania umów jest zasadą prawną (*pacta sunt servanda*) obowiązującą nie tylko w systemie prawa cywilnego (art. 354 i 355 kc), ale również i publicznego, zwłaszcza w prawie międzynarodowym¹. Jest on również wyznacznikiem państwa prawa (art. 2 Konstytucji RP) oraz kryterium oceny działalności organizacji międzynarodowych lub instytucji, które wykonują zadania publiczne na poziomie krajowym czy międzynarodowym, jak np. agencje unijne. Zakres oraz sposób realizacji tych przyrzeczeń może być oceniany i jednocześnie spostrzegany przez pryzmat koncepcji realizacji publicznych zobowiązań. Formą praktycznych zobowiązań są wszelkiego rodzaju deklaracje lub strategie rozwoju polityki gospodarczej, społecznej, ekologicznej czy oświatowej².

Unia Europejska swoje zobowiązania i jednocześnie kompetencje określiła przede wszystkim w art. 4 ust. 2 skonsolidowanego Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE). Według art. 153 ust. 2 TFUE jednym z rodzajów polityki Unii Europejskiej jest instytucjonalne i finansowe wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw (dalej: MŚP). Realizacja publicznych zobowiązań UE dokonuje się m.in. przez unijne instytucje będące elementem polityki decentralizacji i racjonalizacji wspólnotowej administracji, czyli sposobu zarządzania – *governance*. Celem tej polityki jest usprawnienie procesów decyzyjnych, pogłębienie procesów

demokratyzacji oraz wprowadzenie racjonalnego wydatkowania środków publicznych również w obszarze rozwoju przedsiębiorczości (Curtin, 2005, s. 90–91).

Małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią istotny człon polityki gospodarczej Unii Europejskiej. W sumie w Unii działa ponad 20 mln MŚP, które stanowią 99% działających w Europie przedsiębiorstw. Są one zatem głównym motorem napędowym rozwoju gospodarczego, innowacji, zatrudnienia i integracji społecznej. Dlatego też Unia podejmuje się zadania promocji i wspierania małej i średniej przedsiębiorczości. W szczególności wspierana jest przedsiębiorczość kobiet, rzemiosło oraz przedsiębiorstwa gospodarki społecznej³. W niniejszym opracowaniu autorka ogranicza się do przedstawienia istotnych zrębów instytucjonalnego wsparcia MŚP przez UE, głównie poprzez utworzenie Agencji Wykonawczej ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

Utworzenie wyżej wspomnianej agencji jest częścią polityki UE zmierzającej do przekazywania niektórych uprawnień czy kompetencji Komisji Europejskiej (dalej: KE) wykonywanych w ramach działań zarządczych scedowanych na jednostki wysoko specjalizowane lub zdecentralizowane, zwane agencjami.

Agencje zdecentralizowane są umieszczane w poszczególnych państwach członkowskich. W ten sposób UE realizuje jedną z podstawowych zasad decentralizacji administracji w państwie demokratycznym (Cieślak i inni, 2002, s. 101–102), a w tym przypadku w organizacji ponadnarodowej (Egeberg, Martens, 2009, s. 1–25).

Z kolei agencje wysoko specjalizowane, zwane agencjami wykonawczymi, zostały wprowadzone na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 58/2003 z 19 grudnia 2002 r., w którym też ustanowiono statut agencji wykonawczych oraz powierzono niektóre zadania w zakresie zarządzania wspólnotowymi programami. Podstawę prawną do wydania ww. rozporządzenia stanowi art. 308 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. Ponadto w tej sprawie uwzględniono również wnioski Komisji⁴ oraz opinię Parlamentu Europejskiego⁵ i Europejskiego Trybunału Obrachunkowego⁶. W art. 9 rozporządzenia nr 58/2003 postanowiono, że aktem wewnętrznym Komitetu Sterującego jest regulamin wewnętrznego urzędowania.

Agencje wykonawcze powoływane są przez Komisję Europejską na czas określony. Zgodnie z art. 5 rozporządzenia nr 58/2003 siedziba agencji wykonawczych obowiązkowo musi mieścić się w Brukseli lub Luksemburgu. Bezpośredni kontakt z agencjami wykonawczymi w imieniu KE, łącznie z czynnościami nadzorczymi, sprawuje Komitet ds. Agencji Wykonawczych. Komitet ten działa na podstawie decyzji 1999/468/WE oraz regulaminu wewnętrznego.

Podstawowym zadaniem agencji wykonawczych jest realizacja zadań związanych z realizacją programów unijnych, a więc z wydatkowaniem środków budżetowych w ramach funduszy europejskich, takich jak fundusze strukturalne i spójnościowe, czy też środków przeznaczonych na wsparcie przemian strukturalnych (Oręziak, 2004, s. 143–184). Ponadto, zgodnie z art. 6 rozporządzenia nr 58/2003, do zadań, które powierza się agencjom wykonawczym, należy zaliczyć:

- 1) zarządzanie niektórymi lub wszystkimi etapami projektu w związku z poszczególnymi projektami, w kontekście wykonywania programu wspólnotowego oraz przeprowadzania niezbędnych w tym celu kontroli, poprzez przyjmowanie odpowiednich decyzji przy wykorzystaniu uprawnień przekazanych agencji przez Komisję,
- 2) przyjmowanie instrumentów wykonania budżetu w odniesieniu do dochodów i wydatków oraz prowadzenie wszystkich działań koniecznych do wykonania programu wspólnotowego na podstawie uprawnień przekazanych przez Komisję, w szczególności działań związanych z udzielaniem zamówień i przyznawaniem dotacji,
- 3) zbieranie, analizowanie i przekazywanie Komisji wszystkich informacji potrzebnych do kierowania wykonaniem programu wspólnotowego.

Jedną z tych agencji jest Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw, która jest przedmiotem niniejszego opracowania (Doliwa-Klepcka, 2005, s. 435 i n.). Powołanie tej Agencji do życia jest jednocześnie przyjęciem przez Komisję Europejską zobowiązania wobec małych i średnich przedsiębiorstw polegającego na ich wspieraniu na drodze do pozyskiwania nowych technologii, rozwoju. W tym celu Agencji powierzono prowadzenie programów wspólnotowych skierowanych na małe i średnie przedsiębiorstwa.

POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ WOBEC MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Już od dawna zauważano, że głównym motorem napędowym w rozwoju gospodarczym poszczególnych regionów i państw unijnych są małe i średnie przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem równie ważnej roli mikroprzedsiębiorstw. Prowadzone badania pokazują, że MŚP napotykają na większe ograniczenia wzrostu i mają mniejszy dostęp do formalnych źródeł finansowania zewnętrznego aniżeli przedsiębiorstwa duże. Tymczasem rozwój finansowy i instytucjonalny pomaga złagodzić ograniczenia w rozwoju MŚP. Konkretnie narzędzia finansowe, takie jak leasing, faktoring, a przede wszystkim programy unijne, mogą być przydatne w ułatwianiu dostępu do źródeł finansowania działalności MŚP. Dodatkowo konieczne jest silne wsparcie informacyjne, nad czym od wielu lat pracuje Unia Europejska (Thorsten Demirguc-Kunt, 2006, s. 2931–2943).

Wartością dodaną rozwoju sektora MŚP jest to, że są one bardziej czułe nie tylko na zachodzące zmiany technologiczne, ale również problemy społeczne, jak chociażby w obszarze zwalczania bezrobocia. Ponadto cechą charakterystyczną dla coraz większej liczby małych i średnich przedsiębiorców jest to, że rozpoczynają one swoją działalność również w innych krajach unijnych. Jak słusznie zauważają Gudowski i Piasecki, to właśnie inwestycje zagraniczne są cechą charakterystyczną rozwoju współczesnej przedsiębiorczości (Gudowski, Piasecki, 2016, s. 294). Z tych też powodów Unia Europejska od dłuższego czasu podejmuje szereg działań wspierających rozwój tego sektora gospodarczego.

Wśród wielu działań podejmowanych przez Unię Europejską do najważniejszych z nich należy zaliczyć (Mikołajczyk, 1999, s. 35–48):

- uproszczenie procedur administracyjnych, zwłaszcza poprzez zmniejszenie ich kosztochłonności, np. zmniejszenie podatków, kosztów pracy czy kosztów ochrony środowiska,
- doskonalenie otoczenia finansowego i fiskalnego w zakresie ułatwienia pozyskiwania środków na innowacje, nowe technologie czy w końcu na promowanie nowych produktów, w tym ekologicznych,
- europeizację i internacjonalizację małych i średnich przedsiębiorstw poprzez usługi doradcze i prowadzenie badań wspierających, np. zmierzających do poszukiwania nowych rynków zbytu dla produktów.

Szczególne znacznie dla polityki UE ma wspieranie małych i średnich przedsiębiorców w zakresie wprowadzania nowych i innowacyjnych technologii (Mikołajczyk, 2007, s. 137–148). W tej optyce należy widzieć powołanie do życia przez Komisję Europejską nowej Agencji Wykonawczej ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

ZADANIA AGENCJI WYKONAWCZEJ DS. MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw została powołana do życia z dniem 1 stycznia 2014 r. na podstawie decyzji KE 2013/771/UE z dnia 17 grudnia 2013 r.⁷. Agencja posiada osobowość prawną. Jednocześnie uchylono decyzję 2004/20/WE⁸, a tym samym zakończono funkcjonowanie Agencji Wykonawczej ds. Inteligentnej Energii, która zajmowała się zarządzaniem działaniami i programami wspólnotowymi w dziedzinie energii odnawialnej i efektywności energetycznej. Ponadto uchylono decyzję 2007/372/WE⁹, na podstawie której KE zmieniła nazwę Agencji Wykonawczej ds. Inteligentnej Energii na Agencję Wykonawczą ds. Konkurencyjności i Innowacyjności.

Ważnym dokumentem dla działalności przedmiotowej Agencji jest komunikat z 29 czerwca 2011 r. *Budżet z perspektywy „Europy 2020”*¹⁰, który stanowi rozszerzenie zakresu kompetencji agencji wykonawczych na nowe projekty i programy w dziedzinie innowacyjnej oraz mobilnej przedsiębiorczości. W komunikacie tym KE zaproponowała, aby w szerszym zakresie były wykorzystywane istniejące agencje wykonawcze do realizacji programów unijnych w okresie objętym następnymi wieloletnimi ramami finansowymi. W tym też nurcie wspierania rozwoju przedsiębiorczości przez UE należy widzieć utworzenie Agencji Wykonawczej ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw oraz zakres jej kompetencji.

Na decyzję o utworzeniu nowej agencji wykonawczej wpływ miała polityka oszczędnościowa UE wdrażana również w obszarze zarządzania programami. Analizy finansowe wykazały, że koszt funkcjonowania odrębnej agencji wykonawczej zarządzającej programami unijnymi jest mniejszy aniżeli zarządzanie tymi programami bezpośrednio przez KE. Mówi się nawet o oszczędności rzędu ok. 100 mln euro rocznie. Oszczędności te nie mają jedynie wymiaru ilościowego, ale również pozwalają znacząco podnieść

wskaźniki jakościowego wykorzystania programów unijnych. Powierzenie jednej instytucji zarządzania instrumentami finansowymi związanymi z funkcjonowaniem MŚP, a będącymi jednocześnie elementami programu „Horyzont 2020”, zapewni beneficjentom dostęp do rzetelnej i pełnej informacji dotyczącej możliwości pozyskania środków finansowych przez MŚP oraz zagwarantuje w tym zakresie jednolite świadczenie usług. Jak słusznie wskazuje Szejniuk, informacja jest podstawą sukcesu firmy, zwłaszcza małej, której nie jest stać na samodzielne jej pozyskanie (Szejniuk, 2016, s. 44).

Zgodnie z art. 3 decyzji Komisji 2013/771/UE do zadań Agencji Wykonawczej ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw należy zarządzanie takimi programami, jak (Sitek, 2007, s. 211–244) (Grewiński, 2001, s. 126–154):

- Program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (COSME) na lata 2014–2020¹¹,
- Program działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) na lata 2014–2020¹²,
- Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR) obejmujący zintegrowaną politykę morską, kontrolę, doradztwo naukowe i wiedzę¹³,
- program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2014–2020 („Horyzont 2020”) – części wchodzących w skład „Części II – Wiodąca pozycja w przemyśle” i „Części III – Wyzwania społeczne”¹⁴.

Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw przejęła do realizacji spuściznę po działaniach objętych Programem Ramowym na rzecz Konkurencyjności i Innowacji (CIP). Są to m.in.:

- Inteligentna Energia dla Europy,
- Inicjatywa Ekoinnowacje,
- Europejska Sieć Przedsiębiorców,
- Portal Twoja Europa – Przedsiębiorstwa,
- Projekt IPorta,
- Europejski Punkt Informacyjny.

Na szczególną uwagę zasługuje zadanie Agencji w zakresie gromadzenia i przetwarzania wiedzy małych i średnich przedsiębiorstw, dotyczącej możliwości pozyskiwania nie tylko środków finansowych, ale również wiedzy z zakresu najnowszych technologii. To zadanie jest ważne ze względu na

otoczenie. Jak słusznie pisze Novikowa, współczesne społeczeństwo jest nie tylko z informatyzowane, ale również jest to społeczeństwo wiedzy (Novikowa, 2016, s. 79–80).

OCENA WYKONYWANIA ZADAŃ POWIERZONYCH AGENCJI

Jest za wcześnie, aby ocenić całościowo funkcjonowanie agencji wykonawczych i wykonywanie przez nie powierzonych im zadań w ramach Unii. Niewątpliwie taki stan rzeczy wynika z faktu, że agencje wykonawcze zostały powołane stosunkowo niedawno, istnieją one od 2002 r. Tak krótki okres istnienia agencji wykonawczych nie pozwala jednoznacznie ich ocenić i stwierdzić, czy spełniają one swoje zadania w stopniu dostatecznym. Jak na razie KE nie przewiduje powoływania do życia nowych agencji wykonawczych. Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw jest zatem ostatnią z tej serii agencji unijnych¹⁵.

Zadania powierzone i wykonywane przez Agencję Wykonawczą ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw koncentrują się głównie na zarządzaniu niektórymi lub wszystkimi etapami realizacji powyżej wymienionych programów. Agencja może też zarządzać niektórymi lub wszystkimi fazami w trakcie realizacji określonych projektów na podstawie odpowiednich programów prac przyjętych przez Komisję. Do tego jednak konieczne jest upoważnienie udzielone Agencji przez Komisję (Brodecki, 2008, s. 63).

Kolejnym zadaniem Agencji jest przyjmowanie wykonawczych aktów budżetowych w odniesieniu do dochodów i wydatków oraz wykonywanie wszelkich operacji niezbędnych do zarządzania konkretnymi programami. Również w tym przypadku KE upoważnia do tego Agencję w akcie przekazania uprawnień.

Agencja może też wspierać realizację konkretnego programu, jeżeli KE upoważni ją do tego w akcie przekazania uprawnień. Agencja nie jest jednak beneficjentem samego programu, lecz jego jednostką prowadzącą, a tym samym kontrolującą zgodność realizacji z pierwotnie przyjętymi we wniosku planami. Dokonuje kontroli i klasyfikacji środków na kwalifikowane i niekwalifikowane.

W końcu Agencja może odpowiadać za świadczenie pomocniczych usług administracyjnych i logistycznych. Uprawnienie to musi wynikać z aktu przekazania uprawnień na rzecz organów realizujących program i w zakresie programów, o których mowa w tymże akcie. Agencja realizując swoje zadania, jednocześnie praktycznie spełnia publiczne zobowiązania KE co do wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw poprzez wsparcie finansowe i instytucjonalne, a także prawidłową, tj. oszczędnościową i racjonalną, politykę rozwoju gospodarczego.

STRUKTURA WEWNĘTRZNA AGENCJI

Organami Agencji są Komitet Sterujący i dyrektor. Na podstawie art. 4 ust. 1 decyzji Komisji 2013/771/UE członków Komitetu Sterującego mianuje się na okres dwóch lat. Z kolei na podstawie art. 4 ust. 2 dyrektora mianuje się na okres pięciu lat. W skład Komitetu Sterującego wchodzi przedstawiciele państw członkowskich, którzy w przeciwieństwie do przedstawicieli państw członkowskich pracujących w organach unijnych, mają prawo do podwójnej reprezentacji. Oznacza to, że reprezentują interesy swojego kraju obok interesów wspólnych Unii, tzw. *dual loyalty* lub *double-hattedness* (Egebnerg red., 2006).

Według art. 5 decyzji KE 2013/771/UE nadzór nad Agencją sprawuje właśnie Komisja Europejska. Agencja zaś zobowiązana jest do składania jej sprawozdań ze swojej działalności, zwłaszcza na temat postępów w realizacji programów unijnych lub części tych programów, za które odpowiada, zgodnie z uzgodnieniami i z częstotliwością określoną w akcie przekazania uprawnień.

Zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1653/2004¹⁶ Agencja posiada swój własny budżet operacyjny, który samodzielnie wykonuje (art. 6 decyzji Komisji 2013/771/UE).

W urzędzie Agencji zatrudnieni są pracownicy administracyjni i merytoryczni. W art. 7 ust. 3 decyzji Komisji 2013/771/UE postanowiono, że nie wpływa ona na prawa i obowiązki pracowników zatrudnionych dotychczas w Agencji Wykonawczej ds. Konkurencyjności i Innowacyjności, która jest poprzedniczką przedmiotowej Agencji. Pracownicy ci oraz dodatkowo oddelegowani z innych unijnych instytucji są przeniesieni do pracy w nowej agencji, a więc nie tracą dotychczasowego zaszeregowania. Te same zasady dotyczą dyrektora Agencji, jeśli przechodzi on do pracy z innej unijnej instytucji.

PODSUMOWANIE

Koncepcja dochowywania publicznych przyrzeczeń odgrywa ogromną rolę w przypadku realizacji unijnych polityk, wśród których niezwykle ważnym działaniem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w obszarze małych i średnich przedsiębiorstw. Z dokumentów unijnych wynika, że wsparcie to ma charakter instytucjonalny i finansowy. Zobowiązanie to jednak nie ma charakteru bezwzględnie wiążącego, co oznacza, że żaden przedsiębiorca nie może z niego wyprowadzać roszczenia o obowiązkowe przyznanie mu wsparcia w postaci przyznania mu określonych środków finansowych. Celem wsparcia jest zatem stworzenie lepszych możliwości rozwoju w warunkach konkurencyjności.

Nowa perspektywa finansowania w Unii Europejskiej określona na lata 2014–2020 oraz nowe wyzwania gospodarcze i polityczne Europy, a także globalizującego się świata wymagają nowych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych. W tej perspektywie należy widzieć zmiany w polityce finansowania programów badawczych nakierowanych na technologie i produkty innowacyjne. Szczególnego wsparcia wymagają małe i średnie przedsiębiorstwa, które nie zawsze są w stanie samodzielnie ponieść koszty pozyskania i wdrożenia innowacyjnych technologii, zwłaszcza o charakterze ekologicznym, a także pokonać przeszkody administracyjne, pociągające za sobą dość wysokie nakłady finansowe.

W tym celu od dłuższego czasu funkcjonują powołane do życia agencje wykonawcze. Również w tym obszarze powstają nowe organizmy dostosowane do nowych potrzeb. Od 1 stycznia 2014 r. rozpoczyna funkcjonowanie Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw, która jest następcą wcześniejszej Agencji Wykonawczej ds. Konkurencyjności i Innowacyjności.

Agencji tej powierzono zarządzanie szeregiem programów unijnych, dotychczas rozproszonych po innych instytucjach zdecentralizowanych lub podległych bezpośrednio Komisji. Między innymi Agencja zarządza środkami programu Horyzont 2020 przeznaczonymi na wsparcie MŚP. W ten sposób chce się osiągnąć nie tylko lepszą efektywność zarządzania środkami publicznymi Unii, ale również większe oszczędności finansowe i zwiększyć efektywność alokowanych środków.

Nowo powstała Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw zachowuje strukturę podobną do istniejących już analogicznych instytucji, z zachowaniem przepisów właściwych dla pracowników organów Unii Europejskiej. Na tym etapie trudno jest przesądzić o właściwości podjętych rozwiązań przez Komisję Europejską. Należy jednak żywić nadzieję, że spełnią się przyjęte założenia dotyczące efektywności zarządzania i oszczędności środków publicznych w powiązaniu z rozwojem jednego z najważniejszych sektorów gospodarczych, małych i średnich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej. Niewątpliwie środowisko małych i średnich przedsiębiorców oczekuje, że Komisja Europejska działając poprzez Agencję, wywiąże się ze swoich zobowiązań czy przyrzeczeń i przyczyni się do rozwoju sektora małej i średniej przedsiębiorczości.

Literatura

- Brodecki, Z. (2008). *Prawo integracji w Europie*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis. ISBN 9788373348677.
- Cieślak, Z. i inni (2002). *Prawo administracyjne*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, s. 101–102. ISBN 8373340602.
- Curtin, D. (2005). *Delegation to EU non-majoritarian agencies and emerging practices of public accountability*, Geradin, Muñoz and Petit, s. 90–91.
- Doliwa-Klepacki, Z.M. (2005). *Integracja Europejska łącznie z uczestnictwem Polski w UE i Konstytucją dla Europy*, Białystok: Temida2 – Wydawnictwo Stowarzyszenia Absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu. ISBN 8389620097X.
- Egeberg, M., Martens, M., Trondal, J. (2009). *Building Executive Power at the European Level On the role of EU-level agencies*, „Working Paper” 10, s. 1–25.
- Grewiński, M. (2001). *Europejski Fundusz Społeczny jako instrument integracji społecznej Unii Europejskiej*, Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. ISBN 8388278312.
- Gudowski, J., Piasecki, R. (2016). *Aktywność inwestycyjna polskich przedsiębiorstw na rynkach pozaeuropejskich*, „Journal of Modern Science” 1/28/2016, s. 291–304. ISSN 1734-2031.
- Mikołajczyk, B. (1999). *Polityka Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw*, „Studia Europejskie” 2(1999), s. 35–48. ISSN 1428-149X.
- Mikołajczyk, B. (2007). *Przedsiębiorczość i innowacje w polityce Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw*. W: E. Okoń-Horodyńska, S. Pngsy-Kania

- (red.), *Innowacyjność w budowaniu gospodarki wiedzy w Polsce*, Warszawa: Instytut Wiedzy i Innowacji, s. 137–148. ISBN 9788360653012.
- Novikowa, K. (2016). *Informacja, wiedza, technologia w wybranych koncepcjach zmiany społecznej*, „Journal of Modern Science” 2/29/2016, s. 71–92. ISSN 1734-2031.
- Oręziak, L. (2004). *Finanse Unii Europejskiej*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sitek, M. (2007). *Polityka ochrony środowiska w sektorze usług turystycznych w świetle prawa Unii Europejskiej*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. ISBN 9788372995117.
- Szejniuk, A. (2016). *Istota i znaczenie komunikacji w procesie zarządzania*, „Journal of Modern Science” 2/29/2016, s. 43–54. ISSN 1734-2031.
- Zawada, K. (1987). *Przyrzeczenie publiczne w polskim prawie cywilnym*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. ISBN 8301073098.

Źródła internetowe

- Egeberg, M., Martens, M., Trondal, J. (2009). *Building executive power at the european level*, at, https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2009/WP10_09.pdf, dostęp: 24.06.2014.
- Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP)*, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/index_pl.htm, dostęp: 24.06.2014.

Endnotes

- ¹ Zasada prawna *pacta sunt servanda* w prawie międzynarodowym została zapisana już w deklaracji londyńskiej z 1871 r., a następnie w Pakcie Ligi Narodów, w Karcie Narodów Zjednoczonych z 1945 r. oraz w Deklaracji zasad prawa międzynarodowego z 1970 r. Ostatecznie zasada ta została uregulowana w prawie międzynarodowym publicznym w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów.
- ² Publiczne przyrzeczenia zostały uregulowane w art. 919–921 Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 1964 r. poz. 380). Komentarz do tych przepisów zob. K. Zawada (1987). *Przyrzeczenie publiczne w polskim prawie cywilnym*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- ³ Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/index_pl.htm, dostęp: 24.06.2014.
- ⁴ Dz.U. UE C 120 E z 24.04.2001 r., s. 89 oraz Dz.U. UE C 103 E z 30.04.2002 r., s. 253. Zgodnie z art. 2 decyzji Rady 1999/468/WE z dnia 28 czerwca 1999 r.

ustanawiającej warunki wykonywania uprawnień wykonawczych przyznanych Komisji decyzje w sprawie powołania agencji wykonawczej powinny być przyjęte zgodnie z decyzją 1999/468/WE.

- ⁵ Opinia wydana dnia 5 lipca 2001 r. (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym).
- ⁶ Dz.U. UE C 345 z 6.12.2001 r., s. 1.
- ⁷ Dz.U. L 341 z 18.12.2013 r., s. 74–76.
- ⁸ Dz.U. L 5 z 9.01.2004 r., s. 85.
- ⁹ Dz.U. UE L 140 z 1.06.2007 r., s. 52.
- ¹⁰ KOM(2011)500 final.
- ¹¹ KOM(2011)834 final.
- ¹² KOM(2011)874 final.
- ¹³ KOM(2011)804 final.
- ¹⁴ KOM(2011)809 final.
- ¹⁵ Komunikat KE z dnia 11.03.2008 r. *Przyszłość agencji europejskich*, KOM(2008)135 wersja ostateczna.
- ¹⁶ Dz.U. L 297 z 22.09.2004 r., s. 6.

